

Raport i bujqësisë organike ————— 2022

SHQIPËRI

Raport mbi Statusin
e Bujqësisë dhe
Industrië Organike
në Shqipëri

Gefördert durch

Bundesministerium
für Ernährung
und Landwirtschaft

BÖLN

Bundesprogramm Ökologischer Landbau
und andere Formen nachhaltiger
Landwirtschaft

aufgrund eines Beschlusses des
Deutschen Bundestages

EKOconnect

Botim

Redaktoi

Joachim Lenz,
Claudia Neumann

EkoConnect e.V.
Schützengasse 16
01067 Dresden
www.ekoconnect.org

Autor

Christoph Arndt

Korrigjimi

EkoConnect e.V.

Faqosja dhe radhitja

www.whateverworks.biz

Gefördert durch

Bundesministerium
für Ernährung
und Landwirtschaft

BÖLN

Bundesprogramm Ökologischer Landbau
und andere Formen nachhaltiger
Landwirtschaft

aufgrund eines Beschlusses des
Deutschen Bundestages

Deklarim

Ky raport është financuar nga Ministria Gjermane e Ushqimit dhe Bujqësisë
në kuadër të projektit **28210E001**.

Ky raport është përgatitur me dijeninë dhe besimin tone. Megjithatë, ne nuk mund
të pranojmë asnjë garanci për saktësinë, korrektësinë ose plotësinë e informacionit
dhe të dhënave të ofruara.

Përmbajtja

A Fakte dhe figura	3
B Historia e bujqësisë organike në Shqipëri	7
C Kuadri kombëtar ligjor dhe kontrolli i prodhimit organik	10
D Programi kombëtar i mbështetjes organike	11
E Institucionet dhe aktorët në sektorin organik shqiptar	12
F Kontrolli dhe certifikimi organik sipas rregulloreve të BE-së	14
G Bujqësia organike	16
H Përpunimi organik dhe prodhimi i ushqimit	20
I Eksporti organik	26
J Tregu organik shqiptar	27
Situata dhe trendet në shitjet e ushqimeve organike	
Shitjet e drejtpërdrejta	
Dyqane të specializuara dhe katering	
Tregtia e zakonshme me pakicë e ushqimeve konvencionale	
Importi i produkteve ushqimore	
K Perspektivë	31
L Burimet	32

Fakte dhe figura

Harta

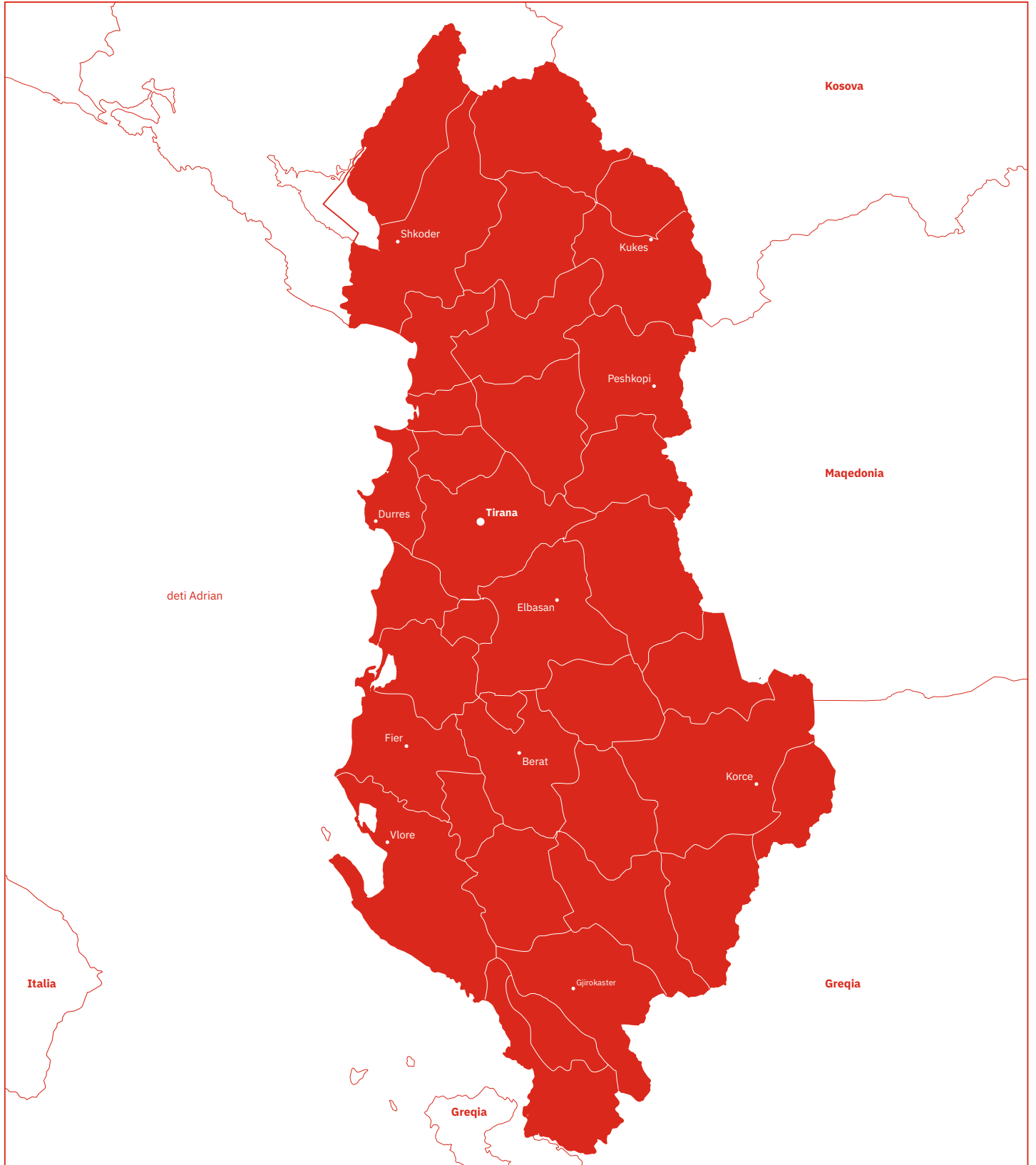

Figura 1: Harta e Shqipërise me 61 bashki

Vendi

28,750 km²

Sipërfaqja

772,000 (Instat)

Numri i familjeve

1.6 Milion

Shqiptarë që banojnë jashtë vendit (shumica në Greqi, e ndjekur prej Italisë)

3.7 Persona

Madhësia mesatare e familjes

22 %

Ndihmesa e bujqësisë në GDP-i

9 %

Ndihmesa e manifakturës në GDP-i

2.9 Milion

Popullsia banuese e zakonshme (2021)

62 %

Popullsia qytetare

4,629 EUR

PBB për banor (vlera e tretë më e ulta në Europë pas Moldovisë dhe Ukrainës)

Lek Shqiptar (ALL)

Monedha (Kursi afro 120 Lek për 1 EURO)

20 %

Ndihmesa e minierave në GDP-i

673 Milion. EURO

Dërgesa në para prej emigrantëve (2020)

702 Milion. EURO

Dërgesa në para prej emigrantëve (2019)

Gjeografia

— Relievi dhe përdorimi i tokës:

Terreni i Shqipërisë është malor: 77 % e territorit është kodrinor dhe malor (lartësia mbidetare mesatare: 708 metra). Pjesa fushore perëndimore e vendit, e cila përbën 21 % të territorit, zë 53% të të gjithë popullsisë së Shqipërisë. Vetëm 20 % e popullsisë jeton në lartësinë mbi 1000 m.

— Toka e punueshme:

22 %, Pemët shumëvjeçare: 3 %, Kullotat dhe pyjet: 46 %. Ullishtet dhe agrumet përbëjnë pjesën më të madhe të kulturave të përhershme. Në Veri, rrëzë Alpeve Shqiptare,

mijëra familje merren me grumbullimin dhe tregtimin e gështenjave. Bimët mjekësore dhe aromatike të cilat luajnë një rol të madh në tregtinë e eksportit mbledhen kryesisht nga kullotat malore.

— Klima:

Mesdhetare në bregdet dhe kontinentale në lartësitë Veriore dhe Lindore. Shqipëria përfiton shumë më tepër rreshje se shumica e vendeve të tjera të Mesdheut: Mesatarisht 1,485 mm, me 750 mm në lartësinë Lindore të Korçës, por deri në 1,700 mm në rajonin bregdetar Veri-Perëndimor të Shkodrës dhe 1,200 mm në rajonin

bregdetar Jugperëndimor të Sarandës. Për të krahasuar: Bari në anën tjetër të detit Adriatik ka vetëm 575 mm shi. Më shumë se gjysma e Shqipërisë gëzon mbi 1100

mm reshje. Ka rreth 130 ditë me shi në vit me 75 % mundësi ndodhje, ndërmjet nëntorit dhe majit. Për të krahasuar: Bari ka vetëm 67 ditë me shi.

Historia

Shqipëria e sotme është rezultat i epokës së diktatorit Enver Hoxha që drejtoi vendin nga viti 1944 pas çlirimit nga pushtimi gjerman deri në vdekjen e tij në 1985, me një izolim pothuajse të plotë ndërkombëtar të vendit në vitet 1970 dhe 1980, një parti komuniste, që sundoi deri në vitin 1992 dhe përmbysja e plotë e sistemit me institucionet, vlerat dhe normat e tij në vitet 1990 pas largimit të partisë komuniste. Kjo çoi në anarki, korrupsion dhe zhvillimin e krimit të organizuar në dekadën e parë të demokracisë. Ndërsa shumica e vendeve ish-sovjetike ruanin rregullat, rregulloret dhe shërbimet e vendosura gjatë komunizmit, në Shqipërinë postkomuniste, nuk kishte shumë trashëgimi nga ish-institucionet publike. Migrimi i fortë veçanërisht në Greqi dhe Itali, por edhe në Shtetet e Bashkuara, ishte pasojë e

rënies ekonomike dhe paqëndrueshmërisë politike. Vetëm në vitet 2000, shteti i së drejtës u konsolidua në Shqipëri. Në vitin 2008, Shqipëria u ftua të anëtarësohej në NATO (anëtarësimi i plotë në 2014).

Anëtarësimi në BE: Shqipëria aplikoi për t'u anëtarësuar në Bashkimin Evropian, duke u bërë një kandidat zyrtar për anëtarësim në Bashkimin Evropian në qershor 2014. Bisedimet e anëtarësimit filluan në mars 2020. Deri në vitin 2020, Shqipëria kishte marrë 1.2 miliardë euro ndihmë zhvillimore nga Asistenca e Para-Aderimit (IPARD), një mekanizëm financimi për vendet candidate për në BE. Qasja pa taksa në tregun e BE-së u jepet produkteve nga Shqipëria që prej vitit 2000. Këshilli i Bashkimit Evropian miratoi udhëtimin pa viza në zonën Shengen për qytetarët shqiptarë në vitin 2010.

Tregtia

Marrëveshjet e tregtisë së lirë: Që nga viti 2016, Shqipëria ka zbatuar tarifa preferenciale për produktet me origjinë nga vendet anëtare të BE-së, CEFTA (Maqedonia e Veriut, Mali i Zi, Serbia, Kosova, Bosnja dhe Hercegovina, Moldavia), EFTA (Islanda, Lihtenshtajni, Norvegjia, Zvicra), dhe Turqisë. Sipas marrëveshjes me BE-në, të gjitha produktet bujqësore me origjinë nga Shqipëria mund të hyjnë në BE pa taksa, me përjashtim të mishit të viçit, sheqerit dhe verës, të cilat janë subjekt i tarifave preferenciale të importit në BE. Sa i përket eksporteve të BE-së në Shqipëri, disa produkte nuk janë liberalizuar plotësisht, kryesisht mishi, produktet e qumështit si qumështi, kremi, gjalpi, djathi feta, vezët, mjalti, frutat dhe perimet e freskëta dhe të përpunuara që prodhohen zakonisht në Shqipëri, mielli i grurit dhe verë (10–15 % tarifë). Makineritë dhe pajisjet përgjithësisht i nënshtrohen detyrimeve doganore 0 %.

Fortesa ekonomike të Shqipërisë janë minierat dhe industria e rëndë (çeliku, alumini, kromi, çimento)

dhe energjia (nafta dhe hidrocentralet). Fusha naftëmbajtëse e Patos-Marinzës në Shqipërinë jug-qëndrore, e cila filloi prodhimin në vitin 1930, është fusha më e madhe e naftës në tokë në Evropë dhe aktualisht është ende në shfrytëzim. Prodhimi i veshjeve tekstile dhe i këpucëve ka vetëm vlerë shtesë relativisht të ulët. Fabrikat e fasonit, të tekstilit dhe të këpucëve punojnë pothuajse tërësisht për markat italiane dhe pothuajse nuk ka ndonjë markë shqiptare në treg. Në sektorin agrorshqimor, peshku po luan një rol prijës. Gati një e treta e të gjitha eksporteve në sektorin agrorshqimor vjen nga peshku i freskët dhe i përpunuar (105 milionë euro në 2020). Pika të tjera të forta janë perimet e freskëta, (79 milionë euro në 2020) bimët mjekësore dhe aromatike si dhe vajrat esenciale (50 milionë euro në 2020). Shqipëria ka një përparësi konkurruese për perimet (domate, spec, trangull) jashtë stine (kryesisht të hershme) duke përfshirë edhe pjeprin. Bimët mjekësore dhe aromatike janë kryesisht nga vjelja në natyrë dhe grumbullimi në zonat malore.

Tregtia agro-ushqimore: BE ka një tepricë të madhe të bilancit tregtar të agro-ushqimeve me Shqipërinë, i përbërë kryesisht nga mielli, makaronat dhe produkte të tjera të drithërave (gruri, misri elbi, etj), produkte qumështi, pije jo-alkoolike, ëmbëlsira dhe kafshë të gjalla për therje. Në krahun tjetër, BE importon kryesisht perime të freskëta si dhe peshk të freskët dhe të përpunuar.

Tregu ushqimor: Anketa e Buxhetit Shqiptar të Familjeve 2020 (Instat Albania) tregon se 42 % e shpenzimeve mesatare të konsumit të një familjeje

vendase shpenzohen për ushqime dhe pije joalkoolike (rreth 0.97 milionë lekë mesatarisht, 8200 euro). Kjo është vlerë e lartë në krahasim me BE-në ku shifra është në 11 %. Në Tiranë shpenzohen rreth 1.18 milionë lekë për ushqim për familje (rreth 9800 euro). Kjo është më e lartë për person sesa në Gjermani. Tregu ushqimor vlerësohet në mbi 6 miliardë euro. Rrjetet e supermarketeve Big Market, Spar, Conad, Ecomarket kapin vetëm rreth 10 % të të gjithë tregut ushqimor në vend. Ushqimi shitet kryesisht në dyqane të vogla.

Pikat e forta të ekonomisë shqiptare (2020)

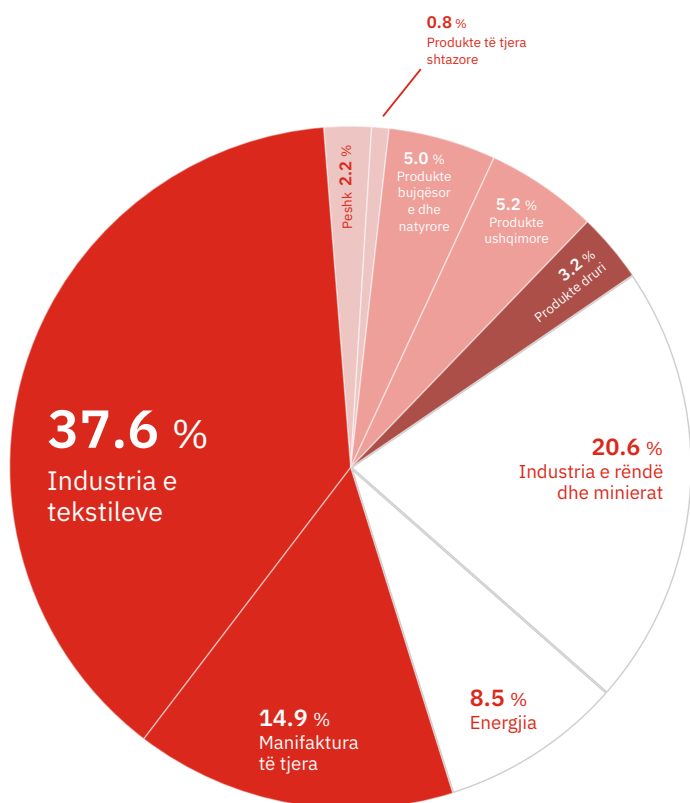

Figura 2: Vlera e eksporteve nga Shqipëria

Eksportet agro-ushqimore (2020)

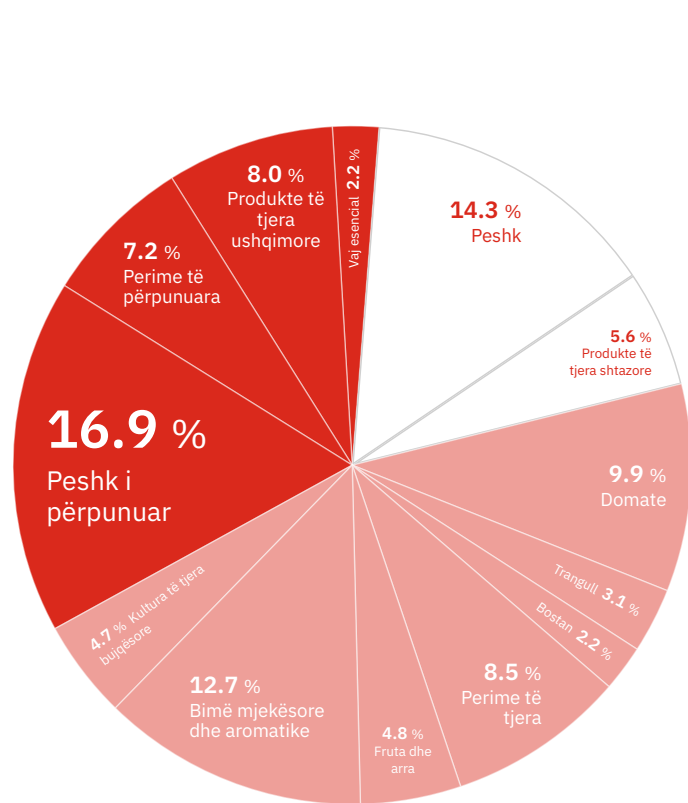

Figura 3: Vlera e eksporteve të bujqësisë dhe ushqimeve prej Shqipërisë

Historia e Bujqësisë Organike në Shqipëri

Bujqësia organike e certifikuar filloi vetëm në vitin 1999, por sot, më shumë se dhjetë vjet pasi projekti SASA përfundoi, nuk ka asnjë shoqatë organike aktive që përfaqëson prodhuesit organik të Shqipërisë. Historia e suksesit në sektorin organik të Shqipërisë ka qënë kontrolli lokal i organit Albinspekt i cili u themelua në vitin 2006.

Nëse bujqësia organike do të përkufizohet prej veprimtarive organike të certifikuara, atëherë bujqësia organike në vend ka pak histori dhe ende nuk është plotësisht e konsoliduar. Numri i operatorëve organikë, i sipërfaqes së mbjellë si dhe i sipërfaqes së vjeljes/grumbullimit në natyrën e egër luhaten mjaft nga viti në vit.

Prodhuesi i parë i certifikuar si organik në vend ishte **Arben Islami** (atëkohë Aris-Frucht, sot Elite AE) që u certifikua në vitin 1999, pas 6 vitesh të eksportit të bimëve, erëza të freskëta konvencionale në Zvicër. Kjo familje pioniere ka fermën e saj ende aktive në vitin 2022 me eksporte të rregullta të një larmie llojesh erëzash të freskëta drejt partnerëve tregtarë zviceranë të saj.

Ngjitja e bujqësisë organike të certifikuar është e ndërlidhur fort me **Projektin SASA** të financuar nga Zvicra (Mbështetje e qëndrueshme bujqësore në Shqipëri, 2001–2011) i cili u zbatua nga FiBL. Suksesi i parë i saj ishte certifikimi organik i prodhuesit të vajit të ullirit **Shpresa Shkalla** në vitin 2001, vaji i së cilës është tregtuar nga kompania zvicerane **Claro Fair Trade**, që nga viti 2004 e deri më sot. Kjo u pasua në vijim me certifikimin organik të disa eksportuesve të bimëve mjekësore dhe aromatike nga grumbullimi në natyrën e virgjër.

Nxitja e parë në certifikimin organik erdhi në vitin 2006 me themelimin e trupës së kontrollit **Albinspekt**, e

cila fillimisht operoi si një OJQ e financuar nga projekti SASA dhe që nga viti 2011 si një kompani e suksesshme, derisa u ble nga **Bio.inspecta AG** në 2019. Si degë e bio.inspecta, ajo vazhdon të funksionojë si “Albinspekt” në Shqipëri dhe sot ka një pjesë tregu mbi 90 %. Albinspekt mori akreditimin e DAkkS në vitin 2007 dhe është i vetmi organ kontrollues i njohur nga Qeveria e Shqipërisë për inspektimin e fermave organike të certifikuara sipas standardit organik shqiptar (Ligji 9199 / 2004, i përafuar nga Ligji 106 / 2016). Ky certifikim, kundrejt standardit organik shqiptar është parakusht për marrjen e subvencioneve organike, dhe për këtë arsye Albinspekt ka qënë instrument në mbajtjen e një numri fermash të vogla familjare të certifikuara organike.

Rritja e dytë në certifikimin organik erdhi në vitin 2010 kur **pagesa e subvencionimit** për fermat organike që prodhojnë për tregun vendas u rrit në 375 EUR (dhe 500 EUR në 2011) nga një fraksion i asaj që u fut në vitin 2008. Kur fermerët organikë duhej të kuptonin se ishte e vështirë mundësia për të shitur prodhimet e tyre brenda vendit me një çmim premium, shifrat ranë sërish. Megjithatë, tendenca e përgjithshme është ende në rritje, si pasojë e hapjes së dyqaneve të specializuara në Tiranë, rritjes së turizmit rural si dhe rritjes së kapacitetit për të shfrytëzuar kërkesën për produkte shumë të veçanta eksporti të Shqipërisë, si bimët mjekësore dhe kulinare, gështenja dhe vaj ulliri.

Duke qënë se **eksporti i bimëve mjekësore dhe aromatike është shtytësi i zhvillimit të sektorit organik** në Shqipëri, i cili gjëron më shumë të ardhura, rritja e zonës së certifikuar për grumbullimin e egër tregon më mirë përparimin e bujqësisë organike në vend. Shifra e parë në dispozicion është e vitit 2004 (708 ha). Sot rreth 650,000 ha janë të certifikuar organike për grumbullimin e egër.

Evolucioni i numrit të operatorëve të certifikuar organikë në Shqipëri (2006–2020)

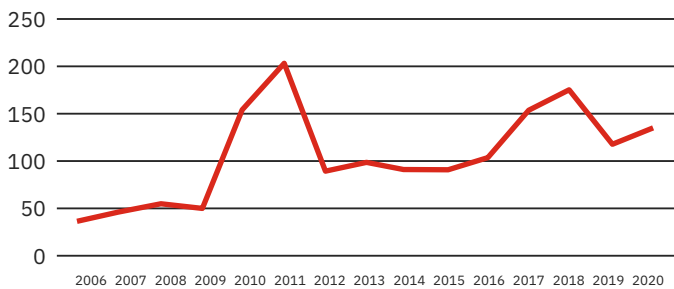

Figura 4: Të dhënat para 2006 ngatërrojnë prodhimin e certifikuar me atë jo- të certifikuar, të dhënat nga viti 2006–2010 prej projektit SASA, të dhënat 2010–2019 prej Botës Së Bujqësisë Organike, ato të vitit 2020 kërkim i vet autorit)

Rritja e sipërfaqes organike të certifikuar për grumbullimin në natyrën e egër (2006–2019 / 1000 ha)

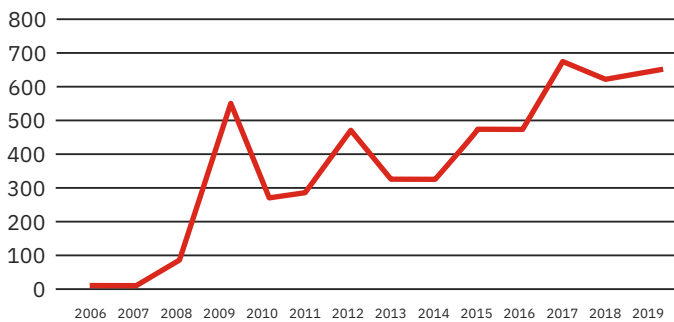

Figura 5: Të dhënat nga 2006–2010 prej projektit SASA, nga 2010–2019 prej Botës së Bujqësisë Organike

Historia e institucioneve të bujqësisë organike nisi në vitin 1997 kur disa persona të lidhur me Universitetin Bujqësor të Tiranës formuan **Shoqatën e Bujqësisë Organike** (OAA). Qëllimi kryesor nuk ishte të përfaqësonte prodhuesit organikë të certifikuar, por më tepër të mbështeste iniciativa të ndryshme të orientuara drejt bujqësisë së qëndrueshme dhe riqarkullimit.

Si ferma organike Uka e themeluar në vitin 1996 nga entomologu dhe ish-ministri i Bujqësisë Rexhep Uka, i cili ka zhvilluar një sistem permakulture 2.5 ha në Laknas afër Tiranës me shumë lloje të rralla dhe një sistem të

sofistikuar mulçërimi – dhe me të gjitha produktet e shërbyera në restorantin e tij, si të prodhuara në fermë dhe në vend. Deri më sot, **Uka Farm**, një pionier në ruajtjen e tokës dhe kontrollin biologjik të dëmtuesve, nuk ka qënë i certifikuar organikisht.

Projekte të ndryshme të financuara nga donatorë përdorën OAA-në për të zbatuar projekte për promovimin e bujqësisë organike, më i rëndësishmi Projekti SASA i financuar nga Zvicra që nga viti 2001. Ky projekt ishte shumë i suksesshëm për të sjellë bujqësinë organike në axhendën e qeverisë që çoi në Ligjin për Prodhimin, Përpunimin, Certifikimin dhe Tregtimin e produkteve organike (**Ligji 9199 i nxjerrë në 2004**). Ligji bazohej në Rregulloren e BE-së 2091 / 92. Që atëherë, termi "bio" është mbrojtur ligjërisht. Në nenin 9, ligji kërkon përdorimin e termit "bio" për të treguar organin e kontrollit. Ndërsa në vende të tjera mbrojtja e termit "bio" ka qënë pika kthesë në zhvillimin e bujqësisë organike, deri më sot "bio" përdoret lirisht në Shqipëri nga çdo prodhues apo tregtar që pretendon cilësi superiore. Si pasojë, ligji mund të ketë përmbushur kërkesat e BE-së për përaftrim dhe ka hedhur themelet për pagesat e subvencioneve nga viti 2008. Megjithatë, as ligji 9199 / 2004 dhe as ligji 106 / 2016, i cili zëvendësoi ligjin e mëparshëm dhe bazohej në Rregulloren 834 të BE-së. / 2007, nuk ndihmoi plotësisht në zhvillimin e një tregu organik.

Për t'i shërbyer eksportuesve të bimëve mjekësore dhe aromatike, organizatat e para **evropiane të certifikimit organik** filluan aktivitetin e tyre në Shqipëri në gjysmën e parë të viteve 2000. Ndër përpunuesit dhe eksportuesit e mëdhenj të bimëve mjekësore dhe aromatike, Mucaj, Xherdo, Filipi, Elba-Shehu dhe Herba Fruktus kishin marrë certifikimin organik në dekadën e parë të viteve 2000. Dy prej tyre (Elba-Shehu dhe Herba Fruktus) nuk kanë vazhduar certifikimin organik deri më sot. Në gjysmën e parë të viteve 2000, edhe vajrat e ullirit morën certifikimin e parë organik. Në vitin 2006, u krijua një kompani e përpunimit dhe eksportit organik të gështenjës e quajtur AMLA.

Informacion

Uka Farm

<https://www.facebook.com/ukafarm/>

Me synimin për të krijuar një shoqatë të industrisë, Projekti SASA themeloi shoqatën **Bio Adria** në vitin 2005. Bio Adria gjithashtu supozohej të bëhej partneri zbatues për SASA dhe projekte të tjera të financuara nga donatorët. Megjithëse kishte mbi 100 anëtarë deri në vitin 2010, Bio Adria kishte në të vërtetë vetëm një funksion të zbatimit të projektit dhe nuk mund të gjeneronte asnjë prurje tjetër të ardhurash, të pavarur nga projekti në

Figura 6: Enver Isufi duke këshilluar një fermer ulliri

mënyrë që organizata të mos shpërbëhej, sic ndodhi ngadalë pas përfundimit të SASA. Deri më sot, ajo nuk është zëvendësuar nga asnjë shoqatë tjetër legjitime e vërtetë e ndërtuar nga poshtë lart e sipërmarrësve organikë.

Pjesëmarrja e Shqipërisë në panairin e posacëm, Biofach (Gjermani) deri më sot nuk është organizuar nga shoqata organike të vendit, por nga projekte donatorësh, si SIPPO zvicerane. Shqipëria ka një stendë në Biofach në Nuremberg që nga viti 2007 dhe SIPPO e ka mbështetur atë që nga viti 2012. Kompanitë që ekspozojnë sot produkte në Biofach janë paraqitur në Kapitullin H.

Dy krijime të tjera të projektit të SASA-s, **Shoqata Shqiptare e Marketingut (AAM)** në Tiranë dhe **Instituti i Bujqësisë Organike (IOM)** në Durrës, gjithashtu nuk kanë arritur të fitojnë paratë e tyre duke u shërbyer sipërmarrjeve organike në Shqipëri. AAM u themelua në vitin 2010 për të ndihmuar në krijimin e një tregu organik. Deri më sot ajo mbijeton vetëm me fondet e donatorëve. Për shkak të mungesës së një shoqate të mirëfilltë organike, disa donatorë si SECO dhe SIPPO ende përdorin AAM për të zbatuar projektet e tyre të zhvillimit organik.

IOM u formua në vitin 2009 nga stafi teknik i SASA-s për të ofruar kërkime dhe shtrirje organike në fermë. Mirëpo, asnjëherë nuk është ofruar mbështetje financiare nga Ministria e Bujqësisë siç ishte planifikuar, dhe sot Instituti i Bujqësisë Organike përbëhet vetëm nga drejtori i tij Dr. Enver Isufi.

Figura 7: Pemishte ulliri në luginën e Vjosës

Kuadri kombëtar ligjor dhe kontrolli i prodhimit organik

Ligji organik 106/2016 dhe rregullat përkatëse zbatuese përmbajnë gjithcka që pritet. Megjithatë, mbrojtja e termit “bio” nuk është zbatuar deri më sot.

Që nga viti 2016, Shqipëria ka ligjin e saj organik kombëtar (Nr. 106 / 2016) i cili bazohet në Rregulloren e BE-së 834 / 2007. Ai përcakton rregullat e përgjithshme për prodhimin dhe përpunimin e produkteve bujqësore organike, ushqimit dhe është plotësuar me një sërë rregullash të mëtejshme zbatuese. Të gjitha këto dokumente janë të disponueshme në faqen e internetit të **Ministrisë së Bujqësisë kushtuar bujqësisë organike** (↪).

Autoriteti kompetent për prodhimin dhe përpunimin organik është Ministri i Bujqësisë, i cili i ka deleguar detyrat Komisionit Kombëtar të Prodhimit Organik (KSHPO) i cili është me zyrë brenda Ministrisë. Ai përbëhet nga anëtarë të Ministrisë së Bujqësisë, ministrive të tjera dhe Universitetit Bujqësor të Tiranës. Ai miraton organet e kontrollit që funksionojnë sipas ligjit 106 / 2016 dhe regjistron inspektorët organikë.

Albinspekt është i vetmi organ kontrollues i miratuar për të kryer inspektime dhe çertifikime sipas ligjit 106 / 2016. Gjithashtu Albinspekt ka rolin, që të publikojë Listën Pozitive të Inputeve dhe Farave për Prodhimin Organik të përditësuar çdo vit në faqen e saj të internetit. Siç u tha më herët, termi “bio” mbrohet ligjërisht. Megjithatë, deri më tani nuk ka pasur ndonjë

zbatim të kësaj mbrojtjeje. Në vitin 2019 është krijuar edhe një logo e bukur shqiptare, por nuk mund të gjendet në asnjë produkt. Është krejtësisht e panjohur për publikun dhe nuk janë shpenzuar para për të informuar konsumatorët për logon dhe çfarë përfaqëson ajo. Prandaj, prodhuesit organikë të certifikuar që prodhojnë produkte ushqimore organike për tregun vendas përdorin me mençuri logon e gjelbër organike të BE-së.

Figura 8: Logoja kombëtare organike nuk mund të gjendet në asnjë produkt

Programi kombëtar i mbështetjes organike

Dy masa të Skemës Kombëtare të Mbështetjes së Bujqësisë kanë ndihmuar në zgjerimin e bujqësisë organike: Një subvencion i paguar për fermë për të kompensuar çdo humbje të të ardhurave gjatë konvertimit dhe një subvencion për kultivimin e bimëve mjekësore dhe aromatike që paguhet për hektar.

Edhe pse Strategjia e fundit Kombëtare e prodhimeve organike ka skaduar në vitin 2013, ekzistojnë disa masa për të dhënë mbështetje nga qeveria për prodhuesit organikë: Nëpërmjet Skemës Kombëtare të Mbështetjes Bujqësore dhe Granteve IPARD.

Shumë prodhues organikë mund të përfitojnë nga dy masa të Skemës Kombëtare të Mbështetjes Bujqësore. **Masa 5** i kushtohet mbështetjes për fermat organike, të inspektuar sipas Ligjit 106 / 2016 (d.m.th. të inspektuar nga Albinspekt), morën për vitin 2021:

- 100 000 ALL në vitin e parë të kthimit
- 150 000 ALL në vitin e dytë të kthimit
- 200 000 ALL në vitin e parë të kthimit plotësisht të certifikuar

Lista e vitit 2021 e Agjencisë së Pagesave të Subvencioneve/AZhBR e Ministrisë së Bujqësisë

numëronte 102 prodhues të vegjël që përfitonin nga kjo masë. Ata kanë një madhësi mesatare të fermës prej vetëm 2 ha (204 ha në total). Gjithashtu, përfituan 20 kompani që certifikuan tokën për grumbullimin në natyrën e egër (224,000 ha). Në total, shteti ka paguar 148,000 Euro për këtë masë.

Madje një masë tjetër pati më shumë ndikim në bujqësinë organike: Masa 4 për kultivimin e bimëve mjekësore dhe aromatike. Në vitin 2021 janë dhënë 200 000 lekë për ha (por jo më shumë se 1 000 000 lekë për fermë individuale). Sipërfaqja minimale e mbjelljes ishte 0.2 ha.

Instrumenti i financuar nga BE për Asistencën e Para-Aderimit në Zhvillimin Rural (IPARD) po jep grante më të mëdha për sipërmarrësit për t'i ndihmuar ata me investimet e nevojshme. IPARD ka një masë për “agromjedisin, klimën dhe bujqësinë organike” e cila pritet të fillojë të funksionojë në vitin 2023. Për këtë masë janë caktuar 1.7 milionë Euro.

Institucionet në sektorin organik shqiptar

Mungesa e një shoqate organike legjitime, kombëtare dhe unanimisht të njohur është një dobësi e madhe për zhvillimin e sektorit organik. Institucionet e drejtuara nga donatorët në përgjithësi nuk kanë qënë në gjendje të mbështesin bujqësinë organike në mënyrë efektive.

Aktorët individualë në prodhim, përpunim, eksport, import dhe shitje me pakicë janë paraqitur në kapitujt G,H,J. Deri më tani, Shqipëria nuk ka një shoqatë organike legjitime, kombëtare dhe të njohur unanimisht që përfaqëson sipërmarrësit e saj organikë. Pas 15 vitesh ekspozitë në **Biofach**, stendat e vendit në Shqipëri ende nuk janë organizuar nga një shoqatë sektori. Kjo është një dobësi e madhe për zhvillimin e sektorit organik.

Projektet e donatorëve e kanë njohur këtë dhe disa herë janë përpjekur të ndërtojnë struktura të tilla si **BioAdria** e cila kishte mbi 100 “anëtarë” në vitin 2010, por u shpërbë ngadalë pas përfundimit të Projektit SASA pasi kishte vetëm funksione të zbatimit të projektit. BioAdria u menaxhua nga stafi i projektit që fillimisht punonte për projektin, i cili u largua kur financimi përfundoi. Një shoqatë e mirëfilltë do të shfaqet vetëm nëse ndërtohet nga brenda komunitetit të sipërmarrësve organikë të certifikuar në një proces nga poshtë-lart me kontribute të mëdha vullnetare në fazën fillestare dhe

kontrolle dhe balanca të vendosura për të shmangur që shoqata të tërhiqet prej interesave individuale të kompanive. Një nismë e tillë nga sipërmarrësit organikë aktualisht nuk po vërehet.

Gjendja, që kemi aktualisht në Shqipëri janë dy shoqata konkurruese të industrisë së bimëve mjekësore dhe aromatike, të cilat përfshijnë eksportuesit kryesorë organikë, por nuk janë të fokusuar në zhvillimin e sektorit organik. Kompanitë përreth **AlbKalustyan** janë anëtarë të **Shoqatës së Prodhuesve dhe Kultivuesve të Esencave (EPCA)** dhe ato rreth **Filipit** zgjodhën të ishin pjesë e **Shoqatës së Mbledhësve, Përpunuesve dhe Eksportuesve të Bimëve Mjekësore (ACPMP)**, në shqip e quajtur ndryshe edhe **IBMA**). Këto shoqata janë ndërtuar më shumë për integrim vertikal në zinxhirët e vlerave sesa për bashkëpunim horizontal. Eksportues të tjerë të rëndësishëm të bimëve mjekësore dhe aromatike organike nuk i përkasin asnjërës prej këtyre shoqatave.

Institucionet që janë ngritur nga Projekti SASA për të mbështetur bujqësinë organike, vështirë se mund t'i përmbushin këto funksione për shkak të mungesës së financimit nga qeveria dhe mungesës së modeleve të biznesit. **Instituti i Bujqësisë Organike në Durrës** (IOM në anglisht dhe IBB në shqip) i krijuar në vitin 2009 sot përbëhet vetëm nga Drejtori i tij Dr. Enver Isufi. **Shoqata Shqiptare e Marketingut** e krijuar në vitin 2010 sot është një mjet për zbatimin e projekteve të zhvillimit organik.

Shoqata e Bujqësisë Organike, e themeluar në vitin 1997 nga intelektualë shqiptarë, është fokusuar më shumë në mbrojtjen e natyrës dhe që prej vitit 2017 është përfshirë në fushatën kundër ndërtimit të hidrocentraleve mbi lumin Vjosa. Një shoqatë konsumatore ose një grup veprimi që zbaton veprimtari për të promovuar konsumin e ushqimit organik nuk është e dukshme.

Sot, prodhuesit organikë mbështeten kryesisht nga konsulentë shqiptarë individualë, të cilët kanë grumbulluar njohuri dhe përvojë që nga fillimi i viteve 1990. Përveç kësaj, ofrues të përzgjedhur të inputeve të tregëtueshme kanë filluar të ofrojnë këshilla dhe të shesin agro-inpute organike. Katër kompani ndërkombëtare që shesin produkte për kontrollin biologjik të dëmtuesve janë të pranishme në tregun e Shqipërisë: **Bio Best** (Belgjikë), **AgroBio** (Spanjë), **Koppert** (Holandë), **BASF** (Gjermani) dhe **ADAMA** (Izrael).

Informacion

Instituti i Bujqësisë Organike në Shqipëri

<https://ibb.al/>

Shoqata shqiptare e Marketingut

<https://aam.al/>

Bio Best

<https://www.biobestgroup.com/>

AgroBio

<https://www.agrobio.es/>

Koppert

<https://www.koppert.com/>

BASF

<https://www.agrar.basf.de/>

ADAMA

<https://www.adama.com/>

Kontrolli dhe certifikimi organik sipas rregulloreve të BE-së

Me mbi 90 % të tregut, Albinspekt dominon kontrollin dhe certifikimin. Ecocert renditet në vendin e dytë.

Albinspekt, i krijuar në vitin 2006, ka qenë një histori e vërtetë suksesi. Organi i kontrollit i cili u ble nga **bio.inspecta AG** (Zvicër) në vitin 2019 ka tashmë mbi 90 % të tregut dhe është i vetmi organ kontrolli i njohur për certifikimin e kompanive në përputhje me ligjin organik shqiptar.

Një numër organesh kontrolli janë autorizuar nga Komisioni i BE-së me qëllim të certifikimit të ekuivalencës sipas Aneksit IV të Rregullores së BE-së 1235/2008; megjithatë, vetëm disa kanë aktualisht klientë në Shqipëri.

Nga 76 kompanitë e mësipërme të certifikuara sipas Rregullores së BE-së, 22 aktualisht kanë një certifikatë të vlefshme sipas Prodhimit Organik Kombëtar (NOP) të SHBA-së dhe 5 janë të certifikuara nga BioSuisse. Asnjë prodhues nuk është i certifikuar nga Demeter ose Naturland.

Si një kompani bijë dhe përfaqësuese e bio.inspecta, Albinspekt së fundmi u akreditua nga Shërbimi Zviceran i Akreditimit (SAS) për të ofruar inspektim dhe certifikim sipas standardit organik bio.inspecta ekuivalent me Rregulloren e BE-së 834 / 2007 (biOS). Nga viti 2022, Albinspekt do të funksionojë vetëm sipas biOS dhe tashmë në vitin 2021, të gjithë operatorët kanë pasur inspektime sipas biOS.

Etiketa e gjelbër organike e BE-së (me AL-BIO-139) gjendet në pesë produkte shqiptare që shiten

në tregun vendas: **çajrat Flora dhe Kraco**, vajrat e ullirit **Musai** dhe **Shkalla** si dhe vezët e Rea's. Megjithatë, ai është keqpërdorur në ambalazhet e firmës shqiptare importuese dhe paketuese të ushqimeve **Neranxi** e cila ka tre dyqane në Tiranë dhe gjithashtu ka produktet e saj në supermarketet Spar dhe Big. Kjo përbën një shkelje të rregullores ndërkombëtare. (↪)

Figura 9: Logoja organike e BE-së

Informacion

Albinspekt

<http://albinspekt.com/>

Trupa kontrollit aktive në Shqipëri për të certifikuar në përputhje me Rregulloren e BE-së

Trupa të kontrollit	Vendi	Kodi mbi produkte	Numri i klientëve me një certifikatë të vlefshme deri në 31.12.2021
Albinspekt / bio.inspecta	Zvicër	AL-BIO-139 (Albinspekt) AL-BIO-161 (bio.inspecta)	61*
Ecocert	Francë	AL-BIO-154	8
Ceres	Gjermani	AL-BIO-140	3
A-Cert	Greqi	AL-BIO-171	1
CCPB	Itali	AL-BIO-102	1
Kiwa / BCS	Gjermani	AL-BIO-141	1
Bioagricert	Itali	AL-BIO-132	1

Figura 10: * Plus 66 klientë të tjerë të certifikuar vetëm në përputhje me Ligjin Organik Shqiptar.

Figura 11: Keqperdorimi i etiketes se BE-se nga Neranxi

Bujqësia organike

Bimët mjekësore dhe aromatike organike janë fortësia e Shqipërisë. Ato mbizotërojnë ndaj sipërfaqes së vogël të Shqipërisë prej vetëm 700 ha tokë bujqësore organike. Në grumbullimin organike të egër (rreth 650,000 ha), Shqipëria është e treta në Europë.

Shqipëria është e dobët në kultivimin organik; dhe blegtoria organike pothuajse nuk ekziston. Më pak se 700 ha tokë bujqësore është e certifikuar organike që është 0.1 % e sipërfaqes së kultivuar. Megjithatë, Shqipëria është e fortë për sa i përket sipërfaqes së grumbullimit organik të certifikuar në natyrë të egër: rreth 650,000 ha, që e vendos Shqipërinë në vendin e tretë në Evropë pas Finlandës dhe Rumanisë.

Grupi më i rëndësishëm i produkteve nga **grumbullimi i egër** janë bimët mjekësore dhe aromatike. Më pas vijojnë gështenjat, boronicat, mollët e egra, kokrrat e dëllinjës, thanat, kokrrat e trëndafilin dhe kërpudhat. Analiza e zinxhirit të vlerave të bimëve mjekësore dhe aromatike në Shqipëri (2015) vërtetoi se 20,000 familje janë të angazhuara në vjeljen e bimëve dhe frutave të egra. Studimi i FAO-s mbi gështenjat (2010) zbuloi se 3000 familje janë të përfshira në mbledhjen e egër dhe të certifikuar, kryesisht organike të gështenjave.

Mbledhja e bimëve të egra dominohet qartë nga sherebela, por ka një sërë bimësh të tjera të cilat mbledhen me certifikatë organike (shiko figurën 12).

Kompanitë përpunuese dhe eksportuese që janë prezantuar në kapitullin H (operatorët organikë të kategorive 3 dhe 4, shih më shiko figurën 14) paguajnë për certifikimin organik të zonave të grumbullimit të egër. Përveç kësaj, ata/ose kompanitë vendore grumbulluese

do të duhet të blejnë licenca vjetore nga komunat për të qenë në gjendje të blejnë produkte nga grumbullimi i egër në zona të përcaktuara. Megjithatë, kompanitë vendase të grumbullimit jo gjithmonë ia shesin kompanisë që ka paguar për certifikim, por ndonjëherë fermerët vjelës ua shesin grumbulluesëve të palicensuar.

Bimët e mbledhura më shumë me certifikatë organike

Salvia officinalis	Sherebela
Origanum vulgare	Rigoni
Thymus serpyllum	Zhumbrica
Saturea hortensis	Trumza
Rosmarinus officinalis	Rozmarina
Laurus nobilis	Dafina
Sideritis clandestina, syriaca	Caji i malit
Rubus ideus, fruticosus	Mjedra dhe manaferra
Tillia cordata, tomentosa	Lulet e blirit
Crataegus monogyna	Murrizi
Hypericum perforatum	Lule Basani
Urtica dioica	Hidhra

Figura 12: Sasitë e eksportuara në shumëfish të 1000 ton, Sasitë e eksportuara në shumëfish të 100 ton, Sasitë e eksportuara me luhatje nga viti në vit

Për sa i përket tokës me **kultivim kultura organike**, këtu mbizotërojnë bimët mjekësore dhe aromatike. Gjithashtu, rreth 50 ha janë ullishte të vjetra organike. Një shembull është plantacioni i ullirit të zonjës Luljeta Tabaku. Të gjitha kulturat e tjera drufutore (si shumëvjecare e të përhershme) janë të parëndësishme.

Operatorët organike në Shqipëri mund të grupohen në 4 kategori (shiko figurën 14).

Operatorët organikë të Kategorive 2–4 do të raportohen si nën përpunim organik (Kapitulli H).

Për **Kategorinë 1**, Albinspekt raporton listën me 117 prodhues deri në fund të vitit 2021.

Ato përbëhen kryesisht nga fermerë organikë që **kultivojnë bimë mjekësore dhe aromatike** (kryesisht sherebelë, livando, trumzë, rigon, rozmarina, çaj mali, mërsina, dafina dhe petale të ndryshme lulësh, sipas kësaj radhe). Kultivimi i bimëve medicinale dhe aromatike është një prirje e afro dhjetë vjetëve të fundit, që kur oferta e bimëve të caktuara nga grumbullimi i egër po zvogëlohet si pasojë e teknikave jo të duhura të vjeljes dhe kohës së vjeljes së përdorur nga vjelësit, të cilët ndonjëherë nxiten nga blerësit jo të licensuar për të korrur sa më shumë, aq sa të jetë e mundur. Kjo jo vetëm që ndikon në cilësinë e bimëve të egra, por gjithashtu shkakton dëme në popullatat e egra. 40 bimë të egra mjekësore dhe aromatike janë përfshirë tashmë në Librin e Kuq Kombëtar (Prof. Alban Ibrahimi, 2020). Bimët nga kultivimi zakonisht kanë një standard më uniform të cilin tregu e vlerëson. Megjithatë, përmbajtja e tyre e fitokimikateve të dëshiruara është shpesh më e ulët se sa tek barishtet nga grumbullimi i egër. Ndër prodhuesit organikë në Kategorinë 1 është edhe një fidanishte (Salvia Nord) e cila prodhon fidanë organikë të sherebelës, livandës, trumzës dhe rozmarinës.

Figura 13: Bimë organike shqiptare

Pjesa më e madhe e sipërfaqes së bimëve mjekësore dhe aromatike organike të kultivuara dhe të certifikuara i nënshtrohet bujqësisë me kontratë midis prodhuesve vendas dhe eksportuesve të mëdhenj të bimëve mjekësore dhe aromatike, të cilët do të paraqiten në Kapitullin H. Këto ferma ndodhen kryesisht në rajonin e Shkodrës.

Të dytat për nga rëndësia janë **ullishtet** (rreth 50 ha gjithsej) që përbëhen nga pemë shpesh shumë të vjetra, më shumë se 100 vjeçare dhe që rriten pa ujitje në toka të pjerrëta ku kanë funksione të rëndësishme të kontrollit të gërryerjes (erozionit). Uka Farm ka në tokën e saj një pemë ulliri që është më shumë se 2000 vjet i vjetër. Ndër nëntë varietetet më të kultivuara të ullirit, tetë janë vendase të Shqipërisë. Më interesantja për vajin e ullirit ekstra të virgjër të vlerësuar me çmime është “Kalinjoti” (ullinjtë të gjelbër të celur) i cili mbulon rreth 40 % të sipërfaqes së përgjithshme të ullishteve për përdorim vaji dhe tavoline.

Katër kategoritë e operatorëve organikë

1	Prodhuesit e vegjël , të gjithë të certifikuar nga Albinspekt ose vetëm sipas Ligjit Shqiptar 106/2016 ose, përveç ligjit shqiptar, të certifikuar edhe sipas Rregullores së BE-së (dhe NOP të SHBA)	117 Operatorë
2	Kompanitë, që merren me bimë mjekësore e aromatike dhe gështenja nga grumbullimi i egër (mbledhës, konsolidues, përpunues dhe eksportues) të certifikuar prej Albinspekt në përputhje me Ligjin Shqiptar 106 / 2016 dhe sipas Rregullores së BE-së (dhe NOP të SHBA)	38 Operatorë nga të cilët 1 nuk është në kategorinë 1
3	Kompanitë e mëdha që eksportojnë bimë mjekësore dhe aromatike nga kultivimi dhe grumbullimi i egër të certifikuar nga organe të tjera kontrolli sipas Rregullores së BE-së (dhe NOP), por jo sipas ligjit shqiptar 106 / 2016	13 Operatorë
4	Përpunues të tjerë (prodhuesit e vajit të ullirit, përpunuesit e peshkut me vaj ulliri organik, prodhuesit e tekstilit organik)	9 Operatorë
GJITHESEJ		140 Operatorë

Figura 14: Katër kategoritë e operatorëve organikë ashtu si raportohen prej trupave të kontrollit

Prodhues të tjerë organikë kultivojnë perime, fruta, kultura speciale ose prodhojnë produkte blegtorale. Rezulton se një pjesë e madhe e fermerëve dhe pjesa më e madhe e grupeve të fermerëve që janë certifikuar gjatë Projektit SASA nuk e kanë vazhduar certifikimin e tyre edhe pse kryesisht nuk kanë ndryshuar sistemet e tyre të prodhimit. Aktualisht, tregu nuk i shpërblen përpjekjet për t'u certifikuar pasi nuk zbatohet mbrojtja e termit "bio". Shembuj të spikatur të prodhuesve të certifikuar janë ferma "7 Springs Bio", që prodhon mish dhe produkte qumështi pranë liqenit të Komanit, kantina e verës Kokomani pranë Durrësit dhe Tomadhea që prodhon kërpudha pranë Tiranës. Nga 19 kompanitë e përmendura në Tabelën 3–1 të Studimit të Sektorit të Bujqësisë Organike prej projektit SASA 2011, të cilat kanë furnizuar tregun vendas, vetëm 3 janë ende të certifikuara sot.

Faktorë të tjerë kufizues janë madhësia e vogël e fermave bujqësore me 90 % të fermave më të vogla se 2 ha. Duke pasur parasysh përvojën e kaluar të bashkëpunimit të detyruar, niveli i organizimit në mesin e

fermerëve të vegjël është jashtëzakonisht i ulët. Sot, fermerët zakonisht bashkëpunojnë vetëm brenda lidhjeve familjare. Problemet që lindin nga sistemet e rrënuara të ujitjes dhe kullimit po bëhen më të mprehta nga viti në vit. Një kufizim mjaft i ri është mungesa e fuqisë punëtore për shkak të emigrimit të fuqisë punëtore, e cila i detyron fermerët të investojnë dhe të mekanizojnë ose prodhojnë produkte me çmime jashtëzakonisht të larta. Shembujt e dhënë më sipër i ilustron mirë këto dy strategji.

Faktorët favorizues nga ana tjetër janë mbi të gjitha kapitali, njohuritë dhe përvoja që të kthyerit nga migrimi për motive punësimi sjellin në vendin e tyre. Pothuajse të gjitha bizneset e suksesshme në bujqësinë organike janë krijuar nga të kthyerit. Në përgjithësi, Shqipëria me shumëllojshmërinë e mikroklimave për shkak të lartësive të ndryshme bën të mundur prodhimin e një shumëllojshmërie të gjerë kulturash. Rrjeti rrugor për në luginat më të largëta është përgjithësisht i mirë. Inputet mund të vihen lehtësisht në dispozicion dhe tregu i Tiranës apo portet detare të Durrësit dhe Vlorës arrihen shpejt.

Figura 15: Konsulent I. Mehmeti me rigon organik të kultivuar

Figura 16: Autori me sherebelë të egër

Disa prodhues interesantë me një certifikate të vlefshme organike janë:

Elite AE

Elite AE (Z. Arben Islami), prodhuesi i parë organik i certifikuar në Shqipëri (prej 1999) me 1.2 ha sera plastike e ngritur në afërsi të Aeroportit të Tiranës me drejtim prodhimin e bimëve të freskëta për dërgesa javore në zinxhirët e shitjeve me pakicë si zvicëranë dhe gjermane (25 t eksporte në vit). Elite AE nuk është vetëm organike, por edhe e certifikuar nga GlobalGAP dhe SMETA. Bimët e kultivuara përfshijnë borzilokun, koriandrën, marjoranën, nenexhikun, rignonin, majdanozin, rozmarinën. trumzën dhe disa të tjera. Ato priten, lidhen në tufa të vogla dhe eksportohen me rrugë ajrore.

<https://www.facebook.com/ELITE-AE-5426277303/>

Mjalte Lunxheria

Mjaltë Lunxheria (Znj. Luljeta Dhima) nga Gjirokastra me 120 koshere bletë të certifikuara organike që prodhojnë të gjitha llojet e produkteve të bletës.

<https://www.facebook.com/mjaltelunxheria/>

Rea's

Rea's (Z. Eduard Bregu), prej 2002 një prej liderëve të tregut për vezët konvencionale, të vendosura midis Tiranës dhe Durrësit, kanë investuar në prodhimin organik të vezëve me më shumë se 10,000 pula në vitin 2019. Pularia (shtëpia e pulave) është ndërtuar me teknologjinë më të mirë gjermane te viteve të fundit. Pula ushqehet ne fushat e jonxhës. Vezët shiten në pako nga 5 në supermarketet Spar në Shqipëri me një çmim trefishin e çmimit të vezëve konvencionale që vijjnë nga pulari me mbarështrim në sistemet e kafazit.

<https://www.youtube.com/watch?v=7h-WTQMLkns>

Figura 17: Vezët Reas

Mrizi i Zanave

Mrizi i Zanave (Z. Altin Prenga), prej 2009 ka luajtur rol dhe shërben si model për agro-turizëm cilësor me një restorant fantastik me ushqim të ngadaltë midis Lezhës dhe Shkodrës. Ferma e vogël prodhon perime, fruta, rrush dhe ullinj dhe përpunon fruta dhe perime, si dhe qumësht dhe mish për restorantin e vet dhe dyqanet e specializuara ushqimore në Tiranë.

<https://www.mrizanave.al/>

<https://www.turismo.al/2019/02/eeas-altin-prenga-mrizi-video/>

Mr Ervis Bejleri

Z. Ervis Bejleri ka mbjellë 35 ha me shegë të certifikuara organike në Konispol afër kufirit grek, që ende nuk kanë hyrë në prodhim.

Bleta Shafran

Bleta Shafran (Znj. Blerta Feka), prodhues organik i shafranit në 1.1 ha tokë në juglindje të Tiranës. Kultivimi i shafranit (*Crocus sativa*) filloi në vitin 2016 dhe mori certifikatën e BE-së dhe NOP të SHBA-së në vitin 2020. Shafrani fije kryesisht eksportohet, por dhe shiten gjithashtu në tregun vendas në dyqane të specializuara ushqimore në Tiranë:

<https://bletasaffron.com/>

<https://www.facebook.com/Bletashafran-107640277475216/>

Figura 18: Bleta shafran

Përpunimi organik dhe prodhimi i ushqimit

Ky kapitull së pari paraqet kompanitë që merren me bimë mjekësore dhe aromatike dhe më pas paraqet kompani të tjera të certifikuara që prodhojnë vaj ulliri, produkte peshku dhe tekstile organike.

Kompanitë që merren me bimët mjekësore dhe aromatike ndahen në dy kategori (shiko kapitullin G):

— **Kategoria 2:**

38 kompanitë që kanë të bëjnë me bimët mjekësore dhe aromatike dhe gështenjat nga grumbullimi i egër (mbledhës, konsolidues, përpunues dhe eksportues) të certifikuar nga Albinspekt sipas **Ligjit Shqiptar 106 /2016** dhe Rregullores së BE-së (dhe NOP të SHBA-së)

— **Kategoria 3:**

13 kompani të mëdha që eksportojnë bimë mjekësore dhe bimë aromatike nga kultivimi dhe grumbullimi i egër të certifikuar nga trupa të tjera kontrolli sipas Rregullores së BE-së (dhe NOP), **por jo sipas ligjit shqiptar 106 / 2016.**

Zinxhiri i vlerës së bimëve mjekësore dhe aromatike organike funksionon në 4 segmente: Vjelësit ose kultivuesit e përmendur në Kapitullin 3, mbledhësit lokalë, konsoliduesit rajonalë dhe në fund eksportuesit. Bimët mjekësore dhe aromatike eksportohen pothuajse tërësisht të thara si lëndë e parë për industrinë e çajit bimor, kozmetikës, farmaceutikës dhe erëzave në Evropën Qendrore dhe në SHBA. Disa eksportues (si AlbKalustyan, Bioalba, Biobes, Filip, Gjendra, MEIA dhe Immortelle Therapy) gjithashtu distillojnë bimë aromatike dhe më pas eksportojnë vajra esenciale.

Në Kategorinë 2, ka 17 eksportues, dhe në Kategorinë 3, prej 13 kompanive që të gjitha janë eksportues. Prej këtyre 30 eksportuesve, pesë më të rëndësishmit janë AlbKalustyan, BioAlba, Biobes, Filipi dhe Gjendra.

AlbKalustyan është i njohur kryesisht për eksportet e sherebelës në SHBA, duke bërë rreth 1 milion Euro xhiro me produkte organike të certifikuara (një e gjashta e totalit të eksporteve). Rreth 75% e xhiros është nga bimët e thata mjekësore dhe aromatike (kryesisht sherebela) dhe 25% nga vajrat esenciale. Kompanitë mëmë janë kompania shqiptare Xherdo dhe kompania amerikane Kalustyan që importon bimë dhe erëza në SHBA. Një fabrikë e madhe u krijua në 2007 në autostradën midis Tiranës dhe Durrësit me një linjë distilimi të shtuar në 2008.

BioAlba i përket ish-shefit ekzekutiv të Albinspekt përpara se trupi certifikues të shitej te bio.inspecta. Prandaj, kompania ka një kuptim të thellë të parimeve organike dhe praktikave të mira të grumbullimit (GCP). Kompania është mjaft e re dhe e vogël, por ka operacione 100% organike (pa prodhim paralel). Koleksioni organizohet në të gjithë vendin, ndërkohë që një fokus i fortë ka edhe kultivimi organik i bimëve mjekësore dhe aromatike. Një fabrikë e vogël ndodhet në Kamëz afër Tiranës.

Biobes është kompania më moderne dhe aktualisht me rritjen më të shpejtë me një përkushtim të qartë ndaj parimeve organike dhe kuptim të mirë të çështjeve të qëndrueshmërisë. Me një xhiro prej rreth 3 milionë euro nga eksporti i bimëve mjekësore dhe aromatike, dy të tretat e operacioneve janë organike dhe një e treta konvencionale me synim 100% organike në vitin 2023. Thelbi i biznesit është përpunimi dhe eksporti i bimëve për çaj bimor dhe klientë të rëndësishëm. Midis 45 blerësve ndërkombëtarë janë Sonnentor Kräuterhandels GmbH Austriake si dhe Teekanne GmbH gjermane. Një fabrikë e re pranë Lushnjës është ndërtuar në vitin 2016 dhe janë planifikuar zgjerime të mëtejshme. Biobes ka marrëdhënie kontraktuale direkte ose indirekte me 450 fermerë. Në funksion të përmirësimit të qëndrueshmërisë, Biobes po shkon për certifikim FairWild dhe tani po pajis të gjitha tharëset e bimëve në 13 pika grumbullimi me ngrohje me biomasë.

Filipi u krijua në vitin 1991 menjëherë pas shpërbërjes së komunizmit. Prandaj, kompania është një nga dekanët në tregtinë e bimëve mjekësore dhe aromatike dhe ende është në ligën më të lartë të

qarkullimit nga tregtia me bimë nga grumbullimi i egër (rreth 9 milion Euro). Në jug të Laçit është ndërtuar një fabrikë e madhe. Një angazhim i qartë drejt rritjes së pjesës së grumbullimit të certifikuar organik të egër dhe promovimit të kultivimit organik të bimëve nuk është i dukshëm. Ekziston një konkurrencë e fortë midis Filipi dhe AlbKalustyan për prodhimin dhe pjesët e tregut pasi për të dyja kompanitë, eksportet e sherebelës në Amerikë përbëjnë më shumë se gjysmën e xhiros së kompanisë. Interesante është marka e re dhe moderne e Filipit për çajra bimorë të quajtur: “botanik”.

Gjedra mund të krahasohet me AlbKalustyan dhe Filipi në madhësi dhe përvojë. Kompania filloi në vitin 1993 dhe tashmë drejtohet nga gjenerata e dytë, zonja Anisa Qose, vajza e themeluesit. Në hyrje të Beratit u ngrit një fabrikë e gjerë. Zonat për grumbullimin e egër ndodhen kryesisht në zonën e Beratit, gjë që i jep kompanisë një avantazh në drejtim të menaxhimit të cilësisë. Tregjet janë gjithashtu në SHBA, por ka gjithashtu një fokus të fortë në Europë (Gjermani). Një angazhim i qartë drejt rritjes së pjesës së grumbullimit të certifikuar organik të egër aktualisht nuk është i dukshëm.

Pesë eksportuesit më të rëndësishëm të bimëve mjekësore dhe aromatike

AlbKalustyan

— me herët Xherdo,
Administrator Z. Xhevit Hysenaj në Maminas, Durrës

<http://www.albkalustyan.com>

<https://www.facebook.com/karrakash>

BioAlba

— Administrator Z. Sokol Stafa në Tiranë

<https://bioalba.al>

<https://www.facebook.com/www.bioalba.al/>

Biobes

— Administrator Z. Besnik Koci në Lushnjë

<https://www.biobes.al>

<https://www.facebook.com/Biobes>

Filipi

— Administrator Z. Filip Gjoka në Lac

<http://filipcompany.com>

<https://www.facebook.com/filip.gjoka>

Gjedra

— Administrator Znj. Anisa Qose, në Berat

<http://gjedra.al>

<https://www.facebook.com/gjedra>

Kompanitë organike që ekspozojnë në Biofach 2020–2022

Albanian Herb

— Biofach 2020, 2022

<https://albanian-herb.com>

Bidaj

— Biofach 2020, 2021, 2022

<https://bidaj.al>

Herba Fructus Natyrore

— Biofach 2021

<http://herbafructus.al>

Vasil Mama

— Biofach 2022

<https://vasilisorganic.al>

AlbFruit 2005

— Biofach 2020

<http://www.albfruit2005.al>

Cibuku

— Biofach 2022

<https://www.cibuku.al>

Musaj

— Biofach 2022

<https://www.mucajherbs.com>

Eksportues të tjerë më pak të shquar të bimëve mjekësore dhe aromatike

Agro Herb në Durrës

<http://www.agroherbal.net/>

Erba në Koplik

<https://www.erba-albania.com>

Shija organike (çajit të malit nga Gjirokastra)

<https://www.organicflavours.al>

Relikaj në Koplik

<https://www.relikaj.net>

Terapia (e pavdekshmërisë për vajra esencial në Shkodër)

<https://immortelletherapy.com/>

Bioalb në Durrës

<https://www.facebook.com/bioalbco/>

Muçaj në Koplik

<https://www.mucajherbs.com>

Sun Herb në Tiranë

<https://sunherb.biz>

MEIA (për vaj esencial në Koplik)

<https://www.meiaoils.com>

Figura 19: Çaji bimor Flora në supermarket

Të gjitha këto kompani ekspozojnë rregullisht në **Biofach**. AlbKalustyan, Filipi dhe Gjendra kanë pasur standat e tyre të organizuara individualisht, ndërsa BioAlba dhe Biobes deri më tani kanë qënë në stenda të mbështetura nga SIPPO. Përzgjedhja nga SIPPO për të qënë në gjendje të ekspozojnë në Biofach, zakonisht do të thotë se kompania ia vlen veçanërisht të promovohet për sa i përket potencialit ekonomik dhe angazhimit ndaj bujqësisë organike. Kompani të tjera organike të certifikuar që merren me bimë mjekësore dhe aromatike janë ekspozuar gjithashtu në Biofach.

Në tregun shqiptar, konsumatorët nuk mund të gjejnë shumë produkte vendase që mbajnë një etiketë të vlefshme organike. Megjithatë, vetëm për **çajrat bimorë**, dy seri produktesh organike me cilësi të mirë, të dizajnuara dhe të markuara mirë, janë të disponueshme në rrjetet e supermarketeve dhe dyqanet e specializuara. Ato janë nga përpunues dytësorë të certifikuar organikë, të cilët e marrin lëndën e parë nga disa përpunues parësorë të listuar më sipër: **Natyral ATC** (marka “Flora”) dhe **Capital Resources** (marka “Kraco”).

Figura 20: Çaj bimor Kraco

Natyrat ATC me fabrikën e tyre në Durrës po merr lëndën e parë nga Biobes. Me produktet e tyre me qese çaji, kompania është bërë lider në treg për çajrat bimorë në Shqipëri. 22 çajra të ndryshëm bimor janë në dispozicion. Ata përdorin logon organike të BE-së që i referohet kontrollit të Abinspekt (AL-BIO-139). (↳) Në fabrikën e tyre të madhe midis Tiranës dhe Durrësit, Kraco prodhon 5 çajra me infuzion organik të certifikuar (AL-BIO-139), pjesërisht me lëndë të parë të importuar dhe pjesërisht me lëndë të parë shqiptare. (↳) Përveç bimëve mjekësore dhe aromatike nga grumbullimi i egër, produkti tjetër i rëndësishëm dhe unik janë **gështenjat** e mbledhura nga mbi 1000 ha pyje organike të gështenjës rreth Tropojës. Ky është pylli më i madh i gështenjave në Ballkan. Siç u tha më herët, 3,000 familje në 50 fshatra janë të përfshira në grumbullimin e gështenjave të egra për të cilat ekzistojnë të drejta të vjetra, joformale pronësore. Gështenjat e egra shqiptare vlerësohen nga tregu për shijen e tyre më të ëmbël dhe përmasat më të mëdha në krahasim me gështenjat e kultivuara. Kompanitë e kontrolluara nga Abinspekt të cilat janë: Agromel, Lea 2011 dhe Mazreku konsolidojnë gështenja dhe i përpunojnë ato për prodhime të gatshme për eksport për dërgesë në Itali, Francë, Gjermani dhe Zvicër.

Ka mjaft shpresë, që **ullinjte** organike të nxisin rritjen e bujqësisë organike në Shqipëri. Sot kanë mbetur vetëm dy prodhues organike të vajit të ullirit, pasi Gjykondi u tërhoq nga certifikimi në vitin 2021. Ato po synojnë me sukses segmentet premium të tregjeve të eksportit. Shqiptarët e vlerësojnë vajin e ullirit ekstra të virgjër të cilësisë së lartë; megjithatë, duke qenë se pemët e ullirit zakonisht nuk spërkatën, certifikimi organik nuk ka efekt promovues për tregun vendas. E vetmja rrugëdalje është eksportimi i cilësisë më të lartë, të vlerësuar me çmime në tregjet premium, pasi vajrat e mirë italianë ose grekë të ullirit ekstra të virgjër zakonisht vijnë me çmime dukshëm më të ulëta.

Shkalla, e vendosur afër me qendren tregtare TEG, ndryshe Tirana East Gate, ka qenë fabrika e parë e vajit të ullirit që mori certifikimin në vitin 2001. **Musai** nga Vlora e pasoi në vitin 2011. Vajrat e tyre dekantohen me teknologji gjermane dhe mbahen në rezervuar inoksi në nëntokë në errësirë dhe në të ftohtë. Ato shiten në tregun me pakicë në shishe qelqi të errët të prodhuar posaçërisht. Të dy vajrat e ullirit kanë marrë shumë herë një sërë çmimesh, për shembull medaljen ndërkombëtare të artë BioL Extra (Shkalla herën e fundit në 2016 dhe Musai herën e fundit në 2020). Shkalla prodhon vetëm 4 - 6 Ton vaj ulliri organik në vit. Zonja Shpresa Shkalla ka disa hektarë ullishte të sajën, por bashkëpunon me tre fermerë të certifikuar nga Belshi

dhe Lushnja. Për të dyja fabrikat e vajit, furnizimi (disponueshmëria) me ullinj organike të certifikuar, i kufizon sasinë e vajit të prodhuar. Kërkesa për këtë vaj ulliri është mjaft e lartë. Për të siguruar sasinë e vogël të lëndës së parë të certifikuar organike në dispozicion, përpunuesit shpesh duhet të dërgojnë makineri vjelëse në ferma, një punë që nuk është ende e mekanizuar në Shqipëri dhe për rrjedhojë e kushtueshme dhe jo tërheqëse për brezin e ardhshëm. Të dyja kompanitë po ofrojnë shërbime të shtrydhjes së ullinjve nga bujqësia konvencionale pas përfundimit të prodhimit të tyre organik.

Figura 21: Vaj ulliri Musai dhe Shkalla shiten në dyqane organike në Tiranë

Informacion

Natyrat ATC

<https://natyrat-atc.com>

<https://www.facebook.com/natyralatc/>

Kraco

https://www.kraco.al/products_line/organic-tea

Shkalla

<http://www.shpresashkalla.com>

Musai

<https://musaj-olive-oil.business.site>

<https://www.facebook.com/MUSAI-OLIVE-OIL-188808624481928/>

Dy fabrika të tjera vaji ulliri mund të nxjerrin në treg produkte organike të certifikuara dhe të markës në të ardhmen e afërt. **Vaj Ulliri Shqiponja** u certifikua në vitin 2021 dhe **Lukova Jon**, e cila ishte certifikuar që më parë në vitin 2011, planifikon të ricertifikohet.

Më herët, kur projektet e donatorëve synonin zhvillimin e tregut të brendshëm organik, u certifikuan disa kantina dhe kompani që prodhojnë lëngje, fruta të thata, raki, pije alkoolike (verë) dhe fruta e perime të konservuara. Megjithatë, kjo nuk mund të qëndronte për shkak të problemit të pamundësisë për të dalluar produktet e certifikuara nga ato të pacertifikuara, prej pa-afhtësisë së shtetit shqiptar për të zbatuar mbrojtjen e termit “bio”.

Dy kompani të përpunimit të **peshkut** të orientuara drejt eksportit, të cilat përdorin vaj ulliri organik, kanë një certifikatë organike: **Eurofish** nga Shkodra dhe **Kiara fish** nga Elbasani. Gjithashtu prodhuesi më i rëndësishëm i miellit në Shqipëri, **Altas Mills**, mban një certifikatë organike, por aktualisht nuk ofron miell organik në tregun vendas.

Shqipëria ka rreth 1000 kompani të prodhimit të tekstileve, njëra prej tyre është e certifikuar për prodhimin e tekstileve organike (OCS Certified), pra nga pambuku organik. Kompania “**Tur Tekstil**” nga Fieri ka 600 punonjës dhe prodhon veshje të jashtme të shënuara me “Made in Albania” për H&M, Otto dhe marka të tjera për eksport në Francë, Spanjë, Gjermani, Britani të Madhe dhe SHBA. (↪)

Për ta përmbledhur, përpunimi organik është pothuajse tërësisht i kufizuar në bimë mjekësore dhe aromatike. Përveç kësaj, janë identifikuar vetëm dy prodhues të vajit të ullirit, dy përpunues peshku dhe një kompani tekstile organike. Ky është një konsolidim në nivel shumë të ulët i sektorit organik. Me përjashtim të dy prodhuesve organikë të çajit që prodhojnë thasë çaji për tregun vendas, të gjithë përpunuesit punojnë vetëm për eksport, pasi ka pak ndërgjegjësime publik për termin “bio” në kuptimin e të qënies së kontrolluar në mënyrë të pavarur.

Faktorët favorizues për përpunimin e ushqimit organik në Shqipëri është ndërgjegjësimi i fortë i cilësisë tek konsumatorët shqiptarë. Menaxherët e prodhimit, zakonisht kanë marrë trajnime të mira jashtë vendit dhe i përqafojnë mirë parimet e menaxhimit të cilësisë. Kjo është e dukshme për të gjitha kompanitë e përshkuara më sipër.

Figura 22: Standarti organik i tekstilit

Informacion

Eurofish

<https://eurofish.al/>

Kiarafish

– E-mail: kiara-fish@gmail.com

Atlas Mills

<https://atlas Mills.com.al/>

Tur Tekstil

<http://turtekstil.com>

Eksporti organik

Tregjet kryesore të eksportit janë SHBA-ja, Gjermania, Austria dhe Zvicra. Aktualisht, ka 30 eksportues të bimëve mjekësore dhe aromatike organike, një eksportues i bimëve të freskëta organike dhe dy eksportues të vajit të ullirit organik.

Për shkak të eksportit të bimëve mjekësore dhe aromatike, tregjet më të rëndësishme të eksportit të produkteve nga Shqipëria janë Shtetet e Bashkuara, Bashkimi Evropian dhe Zvicra. Shumica e sherebelës së importuar nga SHBA e ka origjinën në Shqipëri dhe eksportet organike në Amerikën e Veriut janë pak të diversifikuara.

Për BE-në, eksportet janë më të diversifikuara. Sipas të dhënave nga TRACES të publikuara në vitin 2021, Gjermania është partneri numër një tregtar organik në Evropë e ndjekur nga Italia. Në vitin 2020, Gjermania importoi 737 ton bimë medicinale dhe aromatike (kjo përfshin 101 ton mollë të egra të thata dhe 1.2 ton vajra esenciale dhe koncentrate vajrash esenciale). Italia është një partner i shquar tregtar për gështenjat organike nga grumbullimin e egër (460 Ton në 2020).

Austria ka importuar 131 ton bimë medicinale dhe aromatike. Pjesa më e madhe e kësaj i shkon Sonnentor Kräuterhandels GmbH dhe çajrave bimor Sonnentor. Sonnentor ka qenë dhe është ende një partner kyç i zhvillimit të prodhimit organik në Shqipëri. Nga viti 2007 deri në vitin 2020, Sonnentor madje kishte një degë në Shqipëri e cila jo vetëm blinte lëndë të parë nga prodhuesit, por vepronte edhe si ofrues shërbimi për trajnime dhe zhvillim kapacitetesh. Kompania gjithashtu mbështeti prodhuesit me certifikim organik. Me profe-

sionalizimin e aktorëve në Shqipëri, Sonnentor u tërhoq në vitin 2020, por është ende një blerës i rëndësishëm.

Përveç 30 eksportuesve të bimëve organike mjekësore dhe aromatike, të cilët u prezantuan në Kapitullin H, ekziston një eksportues i bimëve të freskëta organike (Elite AE, Kapitulli G) dhe 2 eksportues të vajit të ullirit organik: Musai në Gjermani dhe Shkalla në Zvicër. Vaji i ullirit të Shkallës është një komponent i qëndrueshëm i asortimentit të organizatës zvicerane të tregtisë së drejtë apo te ndershme, Claro. (↪)

Informacion

Sonnentor

<https://www.sonnentor.com/>

Claro

<https://www.claro.ch/de/article/show/2133>

Tregu organik shqiptar

Ushqimi organik i certifikuar, shitet pothuajse ekskluzivisht në supermarketet e huaja Spar dhe Conad si dhe supermarketin shqiptar Bioju. Janë rreth 20 dyqane të vogla në Tiranë dhe 20 më tej në qytete të tjera të vendit që përmbajnë termin “bio”, “organik” apo “gjelbër”. Ata shesin një gamë të gjerë produktesh vendase, disa artizanale dhe disa të ardhura direkt nga fermat; megjithatë, ato zakonisht nuk janë të certifikuara organikisht.

Situata dhe trendet ne shitjet e ushqimeve organike

Arsyeja kryesore që produktet organike të certifikuara nga Shqipëria kanë vështirësi në tregun vendas është, siç u theksua më parë, fakti që nuk zbatohet mbrojtja e termit “bio”. Autoritetet shtetërore duket se janë injorante ndaj etiketave mashtruese të produkteve dhe pretendimeve të prodhuesve. Kokthi etj. (2021) thotë se përdorimi i kufizuar i etiketës organike në Shqipëri lidhet kryesisht me nivelin e ulët të besimit në skemat ekzistuese të etiketimit organik. Kjo nuk duket të jetë e saktë pasi në Shqipëri, etiketimi organik ndjek rregulla të qarta dhe transparente dhe bazohet në një proces prodhimi i cili kontrollon mirë nga një organ kontrolli me reputacion (Albinspekt). Problemi qëndron më tepër te shitës kalimtarë të lirë që përdorin me mashtrim termin "bio" dhe i shpëtojnë ndëshkimeve për shkeljet e ligjit “bio”.

Në përgjithësi, kushtet për më shumë rritje të shitjeve të ushqimeve organike janë të mira nëse termat “bio” ose “organik” mbrohen më mirë. Shpenzimet vjetore të familjeve për ushqim janë të larta (rreth 9800

Euro në Tiranë), konsumatorët vlerësojnë cilësinë dhe shijen dhe janë të sensibilizuar në lidhje me mbetjet e pesticideve. Kokthi etj. (2021) vlerëson se konsumatorët do paguajnë një cmim mesatar prej 28 % për frutat dhe perimet organike që lidhin atributet organike me shëndetin. Duke qenë se termi “bio” po bëhet i pakuptimtë, konsumatorët zakonisht përdorin çmimin si tregues të cilësisë; një çmim më i lartë do të thotë një produkt organik.

Shfaqja e dyqaneve gjithnjë e më shumë të specializuara bio/organike/gjelbër, që vërehet aktualisht në Shqipëri, si dhe gatishmëria e familjeve për të ngrënë mirë dhe për të ngrënë jashtë shtëpisë, më së miri larg qytetit dhe në një fermë, janë mundësi për produktet “bio” dhe zhvillimin e ushqimit. Këto prirje tani duhet të shoqërohen me edukim efektiv të konsumatorëve për etiketimin e saktë të ushqimit organik si dhe procedurat e inspektimit organik që vijnë me logot zyrtare organike. Aktualisht, shumë konsumatorë ende e lidhin "bio" me bujqësinë shtëpiake, në shkallë të vogël (Kokthi et al., 2015) ndërsa kjo lidhet përsëri me tradicionale, natyrore, të shëndetshme dhe të shijshme.

Me konsumatorë më të arsimuar, pritet që dyqanet e specializuara të fillojnë të ofrojnë produkte të freskëta organike të certifikuara, dhe më shumë produkte organike të certifikuara do të shfaqen edhe në dyqanet e lagjeve që përbëjnë pjesën e luanit të shitjes me pakicë të ushqimeve në Shqipëri.

Nga studimi i Kokthi et al. (2021) dhe konkluzionet e iniciativave të marketingut të Projektit SASA, kërkesa për produkte ushqimore organike të certifikuara vendase varet nga lloji i ushqimit: Është më e larta për produktet e freskëta. Ky është një vlerësim i renditjes së kërkesës:

1. Fruta dhe perime të freskëta
2. Mish i freskët (i njomë)
3. Produkte bulmeti
4. Lëng frutash
5. Vaj ulliri dhe ullinj tavoline (për ngrënie)
6. Verë
7. Bimë mjekësore dhe aromatike, çajra bimore dhe vajrave esenciale.

Shitjet e drejtpërdrejta

Në Shqipëri nuk ka asnjë treg javor organik me produkte të freskëta dhe asnjë skemë kuti organike. Në vende të tjera, shitjet direkte të prodhuesve ruralë te konsumatorët urbanë janë mbështetur shpesh nga grupe të veprimit urban dhe vullnetarë të cilët do të ndihmonin për të organizuar një treg organik dhe për të lehtësuar fillimet e një skeme kuti. Prodhuesit ruralë vështirë se e kanë bërë ndonjëherë këtë vetë. Megjithatë, në Shqipëri mungojnë shoqata të tilla që tërheqin vullnetarë me mision nxitjen e konsumit organik.

Shitjet direkte ndodhin më tepër në formën e restoranteve të fermave, fermave agroturistike dhe hoteleve me prodhim të vogël bujqësor të bashkangjitur.

Shembuj për këtë formë të shitjeve organike direkte janë **Mrizi i Zanave** ndërmjet Lezhës dhe Shkodrës (Z. Altin Prenga), **Ferma Bio Gramsh** (Znj. Julian Shyqyriu) dhe zonja Matilda Jacaj e cila drejton një hotel në Sarandë dhe është në proces të marrjes së 1.3 ha fermë organike e certifikuar për të prodhuar ekskluzivisht produkte për restorantin e saj.

Figura 23: Dyqan mashtrues në Tiranë

Dyqane të specializuara dhe katering

Duhet bërë një diferencim i qartë midis produkteve kozmetike të importuara, produkteve ushqimore organike të certifikuara të importuara dhe produkteve artizanale vendase me disa përbërës organikë.

Shqipëria ka rreth 100 “bio-dyqane” (siç është Bio Organic Don Bosko) të cilat shesin pothuajse ekskluzivisht produkte **kozmetike**. Markat janë shpesh më pak të njohura dhe përbërësit kryesisht nuk janë të certifikuar organik. Nëse ata shesin produkte ushqimore, atëherë kryesisht çajra (p.sh. çajra organike Sonnentor ose Yogi) dhe mjaltë të tillë si mjalti Manuka.

Më pas janë rreth 40 dyqane të vogla që po shfaqen gjithnjë e më shumë (rreth 20 në Tiranë dhe rreth 20 në qytete të tjera) që kanë si pjesë të emrit të tyre termin “bio”, “organik” ose “gjelbër” dhe që shesin pothuajse ekskluzivisht **produkte artizanale shqiptare**, dhe prodhime të freskëta me burim direkt nga fermat me të cilat ata bashkëpunojnë – qofshin të certifikuara organike apo jo. Madje disa nga këto dyqane janë në pronësi të fermave të vogla. Të vetmet produkte organike të dukshme në këto dyqane janë çajrat bimor Flora të Natyral ATC si dhe vajrat e ullirit të Musait dhe Shkallës. Shumica dërrmuese e produkteve të tjera në ofertë nuk kanë një certifikatë të vlefshme organike, megjithëse promovohen si produkte organike.

Disa prej dyqaneve të këtyre produkteve artizanale gjenden në këto vendndodhje (lokacione):

Organic Shop

– 41.3379, 19.8132

Aromal

– 41.3277, 19.7969

Mia Organik

– 41.3203, 19.8146

HidroFarm Organic Shop

– 41.3289, 19.7976

Agrimona

– 41.3295, 19.8099

Figura 24: Agromonia me produkte artizanale shqiptare në Tiranë

Për **produktet ushqimore organike të certifikuar të importuara**, në vitin 2018 është shfaqur një zinxhir i specializuar i shitjes me pakicë: **Bioju** i themeluar nga sipërmarrësi i ri Z. Juri Kadiu me tre dyqane aktualisht në Tiranë. Është inkurajuese që midis 6,000 artikujve të listuar në Bioju, ka më shumë se 1,000 produkte organike të certifikuar, të cilat të gjitha marrin një çmim të gjelbër në raft dhe për këtë arsye janë lehtësisht të dallueshme. E keqja është se përveç dy markave shqiptare të çajit organik të certifikuar Flora dhe Kraco, nuk ofrohet asnjë produkt bio shqiptar, madje as në departamentet e produkteve të freskëta.

Figura 25: Supermarketi Bioju në Tiranë

Bioju ka listuar mbi 50 produkte organike të qumështit (p.sh. Andechser nga Gjermania) dhe mbi 50 artikuj çokollate. Shumica e markave organike janë italiane (Alce Nero, Sarchio, Sottolestelle, Succovivo), disa gjermane (Vivani, Barnhouse). Një pakicë janë nga Holanda, Belgjika dhe Franca.

Një tjetër tregtar ushqimesh organike është **Bio Center Albania**, një kompani me një dyqan në Qendrën Tregtare Toptani, por më e spikatur me dyqanin e saj online me 125 produkte ushqimore organike kryesisht nga Italia (Pastamania, Probios), Greqia (MEGA Foods, Ola Foods, Biohealth), por dhe disa nga Gjermania (Yogi Tea, dennree) edhe Holanda (Terrasana). Bio Center Albania është gjithashtu një importues për artikujt organikë të shitur në Spar.

Informacion

Bioju

<https://bioju.al>

Bio Center Albania

<https://biocentralbania.com>

Produktet ushqimore të certifikuara organike në supermarketet në Shqipëri

Zinxhiri i supermarketeve	Numri i dyqaneve	Numri i artikujve organik	Markat kryesore	Etiketa private
Rossmann	15	440	Hipp, Bebivita, Fruchtbar, Alete, Alnatura	Babydream, enerBIO
Spar	60	300	Sarchio, Alce Nero, Hipp, Ola Foods, Bio Granoro	Scelta Verde Bio Logico, Spar Natural, Spar Vital
Conad	25	190	Scotti, Galbusera	Verso Natura, Conad Alimentum
Big	100	35	Flora, Scotti, Rigoni, Biori, Liguori	
Ecomarket	25	15	Flora, Scotti, Orasi, Dana	

Figura 26: Kontrolltet e dyqaneve janë kryer në dhjetor 2021 dhe janar 2022

Tregtia e zakonshme me pakicë e ushqimeve konvencionale

Peizazhi i rrjeteve të supermarketeve nuk ka qenë shumë i njëtrajtshëm në Shqipëri. Shumë prej zinxhirëve që ishin të shquar dhjetë vjet më parë janë zhdukur nga tregu: Carrefour francez, Delhaze belg dhe Mercator slloven – të gjithë kishin raftet e tyre të vogla organike. Rrjeti shqiptar i supermarketeve Euromax me të cilin Projekti SASA provoi disa aktivitete promovuese të tregut për prodhimet organike vendase në vitin 2008, mbylli dyert gjithashtu në vitin 2013.

Një stendë organike e vendosur dukshëm në një nga tregjet e Euromax duhej të mbyllej pas 16 javësh pasi kostot e transaksionit për një furnizim të rregullt ishin shumë të larta. Kjo nuk ka ndryshuar: Asnjë nga supermarketet e sotëm nuk ofron produkte të freskëta organike të rritura në Shqipëri, thjesht sepse vëllimet janë shumë të vogla dhe prodhuesit organikë zakonisht nuk kanë akses në infrastrukturën pas vjeljes, si ftohësit dhe linjat e klasifikimit.

Zinxhirët e rëndësishëm të shitjes me pakicë për produkte ushqimore të certifikuara organike janë **Rossmann** (Gjermani), **Spar** (Shqipëri), **Conad** (Itali), **Big** (Shqipëri) dhe **Ecomarket** (Shqipëri).

Pjesa më e madhe e etiketës private është me Conad (mbi 90 % e produkteve organike) dhe Rossmann. Kjo nuk u jep produkteve lokale organike asnjë shans për të hyrë në raftet e supermarketeve. Spar ka përzierjen më të mirë të artikujve të markës, produkteve të etiketës private si dhe produkteve organike shqiptare (çajra Flora dhe Kraco).

Në dyqanet e vogla të lagjeve që dominojnë ende tregtinë me pakicë të ushqimeve në Shqipëri, ende nuk janë shfaqur produkte organike të certifikuara.

Importi i produkteve ushqimore organike

Sa i përket importeve organike, kërkesa është më e madhe për ushqimin për fëmijë, e ndjekur nga produktet e drithërave, si makaronat. Rossmann, Spar dhe Conad po importojnë vetë produktet e tyre ushqimore organike. Big po importon kryesisht nëpërmjet kompanisë mëmë Tirana Cash & Carry. Importues të tjerë organikë me njëfarë rëndësie janë Bio Center Albania, Teuta -Durrës dhe Serrani.

Sipas ligjit organik të Shqipërisë, të gjitha produktet e certifikuara sipas legjislacionit të BE-së për bujqësinë- organike mund të tregtohen si bio brenda Shqipërisë. Eksporti i produkteve të certifikuara si organike ndjek rregullat e vendosur nga Komisioni Evropian dhe Departamenti Amerikan i Bujqësisë.

Informacion

Bio Center Albania

<https://biocentralbania.com>

Teuta Durrës

<https://www.teutadurres.com>

Serrani

<https://serrani.al>

Perspektivë

Sektori organik në Shqipëri ka prespektiva të mira nëse termat “bio” ose “organike” mbrohen vërtet, prodhuesit dhe përpunuesit organikë kanë akses në financimin e investimeve dhe krijohet një shoqatë që përfaqëson interesat e tyre.

Pavarësisht vlerësimit kritik të sektorit të bujqësisë organike në Shqipëri, perspektiva e tij duket pozitive. Megjithatë, tre kushte janë të nevojshme për të forcuar sektorin:

1. Qeveria duhet të zbatojë **mbrojtjen** e termit “bio” për artikujt ushqimorë dhe të shpenzojë para për të informuar publikun për sistemin e kontrollit organik në fuqi, si dhe kuptimin e logove të BE-së dhe ato organike shqiptare. Kjo mund të jetë një detyrë e vështirë pasi termi “bio” përdoret si sinonim në gjuhën shqipe për “të shëndetshëm”. Nëse do të ishte bërë më herët, termi “bio” mund të zëvendësohet në Ligj me termin “organik” i cili ende nuk është aq i përhapur. Pa këtë lëvizje të Ministrisë së Bujqësisë dhe agjencive në varësi të ministrive së Bujqësisë, Shëndetësisë dhe Ekonomisë, produktet organike të certifikuar nuk do të mund të konkurrojnë me produktet e pacertifikuar.
2. Bujqësia organike në Shqipëri kërkon **investime**, për shembull për infrastrukturën pas vjeljes për prodhuesit e frutave dhe perimeve, mekanizimin dhe agroturizmin, i cili është një nënsektor që lulëzon dhe kombinohet shumë mirë me bujqësinë organike. Programet aktuale të granteve të disponueshme nuk do të jenë në gjendje të mbështesin numrin e madh

të projekteve investuese që mund të shfaqen nëse do të ishte në dispozicion një instrument i duhur financiar. Prandaj, Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural duhet të advokojë për një linjë të veçantë krediti në një nga bankat ndërkombëtare të zhvillimit, e cila duhet t'i kushtohet zhvillimit të sektorit organik.

3. Sipërmarrësit aktivë në sektorin organik duhet të lënë mënjatë dallimet e tyre dhe të formojnë një **shoqatë sipërmarrësish** të hapur për të gjitha segmentet e zinxhirit të vlerës, duke përfshirë të gjitha bizneset kryesore. Nëse një shoqatë e tillë bën hapat e parë vetë, ajo do të marrë mbështetjen e qeverisë dhe donatorëve për të përfaqësuar sektorin organik shqiptar jashtë vendit në panairë të ndryshme tregtare dhe për të zhvilluar aktivitete marketingu brenda vendit.

Me një mbështetje të tillë nga qeveria dhe një shoqatë sektoriale, në të ardhmen ndoshta do të ketë më shumë kultivim të bimëve mjekësore dhe aromatike organike (në krahasim me grumbullimin e egër), si dhe më shumë vaj ulliri organik premium për eksport në Europë dhe Amerikë. Në tregun vendas, bujqësia organike ndoshta do të zhvillohet më së shumti në lidhje me kateringun e restoranteve dhe agroturizmit.

Burimet

Figurat

1	Harta e Shqipërise me 61 bashki	3
2	Vlera e eksporteve nga Shqipëria, Burimi i të dhënave: UN Tradecom, aksesuar në dhjetor 2021	6
3	Vlera e eksporteve agrourbushqimore nga Shqipëria, Burimi i të dhënave: UN Tradecom, aksesuar dhjetor 2021	6
4	Evoluimi i numrit të operatorëve organikë të certifikuar në Shqipëri 2006-2020 (Të dhënat para vitit 2006 ngatërrojnë prodhimin e certifikuar dhe jo të certifikuar, të dhënat e viteve 2006-2010 nga SASA, 2010-2019 nga World of Organic Agriculture, 2020 kërkim i vetë)	8
5	Rritja e sipërfaqes organike e certifikuar për grumbullim të egër 2006-2019 në 1000 ha (Të dhënat nga 2006-2010 nga SASA, 2010-2019 nga World of Organic Agriculture)	8
6	Enver Isufi duke këshilluar një fermer ulliri, foto: Ilir Mehmeti	9
7	Pemishte ulliri në luginën e Vjosës, foto: Ilir Mehmeti	9
8	Logoja kombëtare organike, burimi: Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural	10
9	Logoja organike e BE-së, burimi: Komisioni i BE-së	14
10	Organet e kontrollit aktiv në Shqipëri për të certifikuar sipas Rregullores së BE-së, burimi: OFIS dhe listat e organeve individuale të kontrollit të operatorëve organikë	15
11	Keqpërdorimi i etiketës së BE-së nga Neranxi, foto: Christoph Arndt	15
12	Bimët e egra më të mbledhura me certifikatë organike, burimi: Kërkimi jonë nga intervistat dhe literatura	16
13	Bimë organike shqiptare, foto: Christoph Arndt	17
14	Katër kategoritë e operatorëve organikë, burimi: kërkimet tona nga të dhënat e organeve të kontrollit	17
15	Konsulent I. Mehmeti me rigon organik të kultivuar, foto: Christoph Arndt	18
16	Autori me sherebelë të egër, foto: Antonia Arndt	18
17	Vezët Reas, foto: Rea's	19
18	Bleta shafran, foto: Christoph Arndt	19
19	Çaji bimor Flora në supermarket, foto: Christoph Arndt	23
20	Caj bimor Kraco, foto: Capital Resources	23
21	Vaj ulliri Musai dhe Shkalla shiten në dyqane organike në Tiranë, foto: Christoph Arndt	24
22	Standarti organik i tekstilit, foto: Textile Exchange	25
23	Dyqan mashtrues në Tiranë, foto: Christoph Arndt	28
24	Dyqani Agromonia me produkte artizanale shqiptare në Tiranë, foto: Christoph Arndt	29
25	Supermarketi Bioju në Tiranë, foto: Christoph Arndt	29
26	Produktet ushqimore të certifikuar organike në supermarketet në Shqipëri, burimi: kontrollet tona nëpër dyqane	30

Referencat

Intervista me Irjana Gjana, Xhevit Hysenaj, Enver Isufi, Arben Islami, Besnik Koci, Endrit Kullaj, Ilir Mehmeti, Vesaf Musai, Piro Rapushi, Arben Shkalla

Raporte të publikuara:

Thomas Bernet et al. (2012): Organic agriculture in Albania. Sector Study 2011. SDC, FiBL, Ministry of Agriculture of Albania

Boban Varghese Paul (2014). Assessing the Medicinal and Aromatic Plants in Albania. Value chain analysis. Center for International Development, Harvard University

Marsela Laurasi et al. (2014). An overview of Albania's medicinal and aromatic plants and essential oils industry. Agricultural University of Tirana

Drini Imami (2015). Analysis of the Medicinal and Aromatic Plants Value Chain in Albania. *Gesunde Pflanzen* (2015) 67:155–164

Elena Kokthi et al. (2015). Origin or Food Safety attributes. Analysing consumer preferences using Likert Scale. Empiric evidence from Albania. *New Medit*, 14(4)

Engjëll Skreli et al. (2019). Medicinal and Aromatic Plants Sector Study. AASF

Madzaric Suzana et al. (2019). Mediterranean Organic Agriculture Network Report 2019. MOAN

World Bank (2019). Systematic Country Diagnostic: Albania. World Bank Group Report 147451-AL

Risi Albania (2020). Enjoy Bio Albania. Brochure for Biofach 2020

Alban Ibraliu (2020). Study of value chain of medicinal and aromatic plants in Albania. NGO For Sustainable Rural Development

European Commission (2021). EU imports of organic agri-food products. Key developments in 2020. EU Agricultural Market Briefs No 18. DG Agriculture and Rural Development

European Commission (2021). Agri-Food Trade Statistical Factsheet European Union – Albania. DG Agriculture and Rural Development

Elena Kokthi et al. (2021). Whose salad is organic? An attribute segmentation perspective. Evidence from Albania. In: *Food Economy, International Journal on Agricultural and Food Systems*, Vol. 23 (2)